κράτος μέλος να οργανώνει στο έδαφός του το σύστημα συλλογής και διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων κατά τρόπο που να απαγορεύονται οι εξαγωγές προς τους κατόχους αδειών διαθέσεως ή αναγεννήσεως άλλου κράτους μέλους.

Everling Mackenzie Stuart Galmot

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Μαρτίου 1983.

Κατ' εντολή του γραμματέως

H. A. Rühl

Κύριος υπάλληλος διοικήσεως

Ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος

U. Everling

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIMONE ROZÈS ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ 10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Το Tribunal de grande instance των Βερσαλλιών σας υποβάλλει αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 34 και 36 της συνθήκης ΕΟΚ για να μπορέσει να κρίνει κατά πόσο η γαλλική ρύθμιση περί ανακτήσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο.

I — Το ζήτημα ρυθμίζεται από ένα décret της 21ης Νοεμβρίου 1979 και από arrêtés (υπουργικές αποφάσεις) της ίδιας ημέρας, που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή του γαλλικού νόμου της 15ης Ιουλίου 1975, περί διαθέσεως αποβλήτων και ανακτήσεως υλικών, και κατ' εφαρμογή της οδηγίας του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

Το προαναφερόμενο décret προβλέπει συγκεκριμένα την έκδοση και τη χορήγηση άδειας μόνο σε συλλέκτες, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που ασκούν δραστηριότητα εντός καθορισμένης γεωγραφικής ζώνης.

Το Tribunal de grande instance των Βερσαλλιών έχει επιληφθεί διαφοράς μεταξύ του Syndicat national des fabricants raffineurs d'huile de graissage και λοιπών, οι οποίοι είναι κάτοχοι μιας τέτοιας άδειας και του Groupement d'intérêt économique «Inter-Huiles» και άλλων δώδεκα μελών του οι

1 — Μετάφραση από τα γαλλικά.

οποίοι έχουν αποστερηθεί της άδειας. Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι στην πραγματικότητα αντιμετωπίζουν «αναρχικούς *συλλέκτες*». Οι εναγόμενοι το αμφισβητούν: ανήκουν στην κατηγορία των *«κατόχων»* ορυκτελαίων οι οποίοι αναλαμβάνουν «οι ίδιοι τη μεταφορά των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων τους, προκειμένου να τα θέσουν απευθείας στη διάθεση ενός διαθέτη» εξουσιοδοτημένου, σύμφωνα με το άρθρο 3 του décret· έχουν συστήσει ένα Groupement d'intérêt économique (ομάδα οικονομικών συμφερόντων), του οποίου η νόμιμη σύσταση έχει αναγνωρισθεί από τα γαλλικά δικαστήρια.

Το Syndicat national, όμως, υποστηρίζει ότι το Groupement προορίζει ένα όχι ευκαταφρόνητο μέρος των ορυκτελαίων που συλλέγει για εξαγωγή τόσο στο Βέλγιο όσο και στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, πραγματοποιώντας έτσι σημαντικότατα κέρδη προς άμεση βλάβη της εθνικής βιομηχανίας. Το Groupement στην αντίκρουσή του προέβαλε το ζήτημα κατά πόσο η γαλλική ρύθμιση συμβιβάζεται με τις διατάξεις της συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων καθόσον περιορίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 36 της συνθήκης.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal de grande instance των Βερσαλλιών (πρώτο τμήμα), με απόφαση της 9ης Ιουνίου 1982, ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και σας υπέβαλε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της συνθήκης, το ερώτημα «αν η νομική αδυναμία, στην οποία βρίσκονται οι συλλέκτες χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων να τα παραδώσουν προς διάθεση ή αναγέννηση σε άλλο κράτος μέλος της ΕΟΚ, λαμβανομένων υπόψη των περιορισμών που τους επιβάλλει το décret 79/981 της 21ης Νοεμβρίου 1979, συμβιβάζεται προς τις διατάξεις των άρθρων 30 και 34 της συνθήκης περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες απαγορεύουν τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εξαγωγών καθώς και όλα τα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος».

Το ερώτημα που σας υποβάλλεται με οδηγεί να εξετάσω το παραδεκτό, έπειτα τη διατύπωση του ερωτήματος, πριν εξετάσω την ουσία.

II — 1. Επί του παραδεκτού

Το Syndicat national στις γραπτές παρατηρήσεις του, παρόλο που επαφίεται στην κρίση σας και δεν ζητεί να κριθεί το ερώτημα απαράδεκτο, εντούτοις αναρωτάται επί του θέματος αυτού, για το λόγο ότι το ερώτημα που υποβάλλεται αφορά το αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο και, για το λόγο αυτό, «έχει τα ίδια αποτελέσματα (τα οποία επιδιώκουν οι συνεναγόμενοι) με μια προσφυγή λόγω παραλείψεως κατά της αρνήσεως της Επιτροπής να κινήσει εναντίον κράτους μέλους την προβλεπόμενη από το άρθρο 169 διαδικασία».

Για να δοθεί απάντηση στο ζήτημα αυτό, αρκεί να αναφερθώ στην πάγια νομολογία σας σύμφωνα με την οποία, «μολονότι το Δικαστήριο, στο πλαίσιο του άρθρου 177 της συνθήκης, δεν είναι αρμόδιο να αποφαίνεται κατά πόσο οι διατάξεις ενός εθνικού νόμου συμβιβάζονται με τη συνθήκη, είναι εντούτοις αρμόδιο να παρέχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα στοιχεία ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που να του επιτρέπουν να κρίνει επ' αυτού» [1]. Σύμφωνα με τη φύση των παρατηρήσεων του Syndicat national, είναι ίσως χρήσιμο να επαναλάβω το ακόλουθο απόσπασμα της αποφάσεως van Gend και Loos της 5ης Φεβρουαρίου

1 — Πχ.: Απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1976, Rewe κατά Hauptzollamt Landau (Rewe-Zentrale V), υπόθεση 45/75, Recueil σ. 194, σκέψη 11.

1963: «ο περιορισμός των εγγυήσεων κατά παραβάσεως του άρθρου 12 από τα κράτη μέλη σε μόνη τη διαδικασία των άρθρων 169 και 170, θα καταργούσε οιαδήποτε άμεση δικαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων των υπηκόων των κρατών μελών» και «η επαγρύπνηση των ενδιαφερομένων ιδιωτών για την προστασία των δικαιωμάτων τους συνεπάγεται έναν αποτελεσματικό έλεγχο, ο οποίος προστίθεται στον έλεγχο τον οποίο τα άρθρα 169 και 170 αναθέτουν στην Επιτροπή και στα κράτη μέλη» [1].

Είναι επομένως ορθό οι μεν πολίτες να εξετάζουν το κύρος μιας εθνικής ρυθμίσεως σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο, ένα εθνικό δικαστήριο δε να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα προκειμένου να μπορέσει να αποφανθεί επί του σημείου αυτού.

2. Ως προς τη διατύπωσή του, απεναντίας, το ερώτημα που υποβλήθηκε προκαλεί πολλές παρατηρήσεις.

α) Καταρχάς, από τη δικογραφία προκύπτει σαφώς ότι αντικείμενο της προκειμένης διαφοράς είναι οι δυνατότητες εξαγωγής από τη Γαλλία προς τα άλλα κράτη μέλη της Κοινότητας και όχι οι δυνατότητες εισαγωγής των άλλων κρατών μελών στη Γαλλία. Σχετική είναι, επομένως, μόνον η αναφορά στο άρθρο 34 της συνθήκης και όχι στο άρθρο 30. Επί πλέον, η εξέταση του κατά πόσο μια εθνική ρύθμιση συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο πρέπει να εκτείνεται στη διάταξη παρεκκλίσεως που προβλέπεται στο άρθρο 36, η οποία συνεπώς πρέπει να περιληφθεί στο ερώτημα που υποβάλλεται. Άλλωστε, αν αναφερθώ στο σκεπτικό της αποφάσεως παραπομπής, φαίνεται σαφώς ότι η προτελευταία σκέψη περιλαμβάνει αίτημα ερμηνείας του άρθρου 36.

6) Κάπως πιο λεπτή είναι η παρατήρηση του Groupement σχετικά με την ιδιότητα που του αποδίδει το δικαστήριο παραπομπής στο προδικαστικό ερώτημα. Το Groupement διευκρινίζει ότι δεν ενεργεί ως «συλλέκτης» χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων αλλά ως *«κάτοχος»* που παραδίδει απευθείας τα ορυκτέλαιά του σε κατόχους άδειας διαθέσεως. Ενδείκνυται, συνεπώς, το ερώτημα του Tribunal να εννοηθεί τόσο σε σχέση με την κατάσταση των «κατόχων» όσο και με την κατάσταση των «συλλεκτών». Προφανώς, εναπόκειται στο Tribunal να καθορίσει πράγματι αν οι εναγόμενοι είναι κάτοχοι ή συλλέκτες, γιατί είναι το μόνο που μπορεί «να έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως όπως επίσης και των επιχειρημάτων που έχουν προβάλει οι διάδικοι και θα οφείλει να αναλάβει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί» [2].

Ας εξετάσω επομένως τη μία και την άλλη περίπτωση. Στην επιλογή αυτή οδηγούμαι από πολλά επιχειρήματα, τα οποία αναφέρω κατά αξιολογική σειρά που τους αποδίδω. Καταρχάς, όπως ακριβώς ο αντίδικός του, το Syndicat national είναι ευνοϊκά διατεθειμένο για αυτή την επέκταση του ερωτήματος. Υπόθεση, άλλωστε, η οποία βασίζεται στα ίδια πραγματικά και νομικά περιστατικά, σας έχει παραπεμφθεί από το cour d'appel της Λυών [3] και το ερώτημα του δικαστηρίου αυτού καλύπτει την περίπτωση των κατόχων όπως και την περίπτωση των συλλεκτών. Τέλος, προπάντων, σύμφωνα με το περιεχόμενο της γαλλικής ρυθμίσεως, το ζήτημα των δυνα-

1 — Van Gend & Loos κατά Administration fiscale néerlandaise, υπόθεση 26/62, Recueil σ. 25.

2 — Απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 1978, Pigs Marketing Board κατά Redmond, υπόθεση 83/78, Recueil σ. 2368, σκέψη 25.

3 — Υπόθεση 295/82, Groupement d'intérêt économique Rhône-Alpes Huiles κλπ. κατά Syndicat national des fabricants raffineurs d'huile de graissage κλπ.

τοτήτων εξαγωγής το οποίο εγείρεται από το Tribunal των Βερσαλλιών τίθεται με τους ίδιους όρους τόσο για τους κατόχους όσο και για τους συλλέκτες.

3. Το σημαντικότερο όμως ζήτημα το οποίο θέτει η διατύπωση του ερωτήματος είναι μήπως, λόγω της υπάρξεως οδηγίας περί της διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, οι εν λόγω απαγορεύσεις εξαγωγής πρέπει να κρίνονται μόνο σε σχέση με τις διατάξεις της οδηγίας αυτής, κατ' αποκλεισμό των διατάξεων που προκύπτουν από τη συνθήκη. Αυτή είναι η άποψη της γαλλικής κυβερνήσεως και του Syndicat national, κατά την οποία τα άρθρα 34 και 36 της συνθήκης τίθενται κατά κάποιο τρόπο «εκτός παιχνιδιού» με τη μεσολάβηση της οδηγίας.

α) Είναι βέβαιο ότι η υπό κρίση γαλλική ρύθμιση θεσπίστηκε κυρίως για να εφαρμοσθεί από τη γαλλική έννομη τάξη η οδηγία του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων (75/439/ΕΟΚ) και ότι η οδηγία αυτή προβλέπει την εναρμόνιση των αναγκαίων μέτρων, κυρίως, για την προστασία του περιβάλλοντος και διευθετεί κοινοτικές διαδικασίες ελέγχου της τηρήσεώς τους. Έπεται ότι, σύμφωνα με τη νομολογία σας, «επειδή στο εξής οι κατάλληλοι έλεγχοι πρέπει να πραγματοποιούνται και τα μέτρα προστασίας πρέπει να λαμβάνονται στο πλαίσιο που χαράσσεται από την οδηγία εναρμονίσεως, δεν δικαιολογείται πλέον η προσφυγή στο άρθρο 36» [1].

Κατά το Syndicat national και τη γαλλική κυβέρνηση, η νομολογία αυτή πρέπει να επεκταθεί στο άρθρο 34. Το Syndicat national τονίζει ότι ο κανόνας παρεκκλίσεως του άρθρου 36 και ο γενικός κανόνας του άρθρου 34 συνιστούν αδιάσπαστο σύνολο. Παράλληλα, η γαλλική κυβέρνηση επικαλείται επίσης υπέρ της απόψεως αυτής το ακόλουθο απόσπασμα από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Capotorti στην επονομαζόμενη υπόθεση «Cassis de Dijon»: «είναι πράγματι σαφές ότι όταν πραγματοποιείται η προσέγγιση των νομοθεσιών, το άρθρο 30 δεν έχει εφαρμογή για τον απλό λόγο ότι οι θεσπιζόμενες οδηγίες δυνάμει των άρθρων 100 και 101 τεκμαίρονται σύμφωνες με τη συνθήκη (συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 30)» [2].

6) Κατά τη γνώμη που, η παρεμβολή μιας οδηγίας δεν καθιστά περιττή οιαδήποτε αναφορά στη συνθήκη όταν πρόκειται να κριθεί το κύρος μιας εθνικής ρυθμίσεως σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο. Ο λόγος είναι απλός, μάλιστα προφανής: όπως σημειώνει επίσης ο γενικός εισαγγελέας Capotorti, οι αρχές που τίθενται από τη συνθήκη, κυρίως η απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών και οιουδήποτε μέτρου ισοδύναμου αποτελέσματος στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές «επιβάλλονται αναμφισβήτητα ... στα κοινοτικά όργανα, κατά την έκδοση μέτρων τα οποία επηρεάζουν τις συναλλαγές» [3]. Κατ' εμέ, η υπαγωγή των οδηγιών στους κανόνες που τίθενται από τη συνθήκη ισχύει τόσο έναντι του άρθρου 36 όσο και έναντι του άρθρου 34. Δεν υπάρχει πλέον λόγος προσφυγής στο άρθρο 36, στους τομείς που καλύπτονται από μια οδηγία, στο μέτρο μόνο που οι διατάξεις της οδηγίας αυτής τηρούν τα κριτήρια που

1 — Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1977, Tedeschi κατά Denkavit, υπόθεση 5/77, Recueil σ. 1576, σκέψη 35· 5 Απριλίου 1979, Ratti, υπόθεση 148/78, Recueil σ. 1644, σκέψη 36.

2 — Προτάσεις στην υπόθεση 120/78, Rewe κατά Bundesmonopolverwaltung für Branntwein, Recueil 1979, σ. 671.

3 — Προτάσεις στην υπόθεση 34/78, Yoshida κατά Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Friesland, Recueil 1979, σ. 147-148.

τίθενται από το άρθρο αυτό, ιδίως από τη δεύτερη φράση του.

Το ίδιο συμβαίνει όσον αφορά το άρθρο 34 λαμβάνοντας υπόψη ενδεχομένως επιτακτικές ανάγκες τέτοιας φύσεως που να μετριάζουν τις προβλεπόμενες απαγορεύσεις, όπως αυτές που έχει δεχθεί η νομολογία σας για την ερμηνεία του άρθρου 30.

γ) Κρίνω επομένως ότι η εξέταση για το αν συμβιβάζεται η εν λόγω εθνική ρύθμιση πρέπει να προηγηθεί έναντι της οδηγίας, στο μέτρο που τεκμαίρεται ότι η οδηγία συμβιβάζεται με τη συνθήκη. Οιαδήποτε άμεση σύγκριση με τη συνθήκη χωρίς την παρεμβολή της οδηγίας θεωρώ ότι δεν συμβιβάζεται με τη νομολογία σας Tedeschi και Ratti. Η αναφορά στους κανόνες της συνθήκης επιβάλλεται μόνο στο μέτρο που η κρίση περί του κύρους της εθνικής ρυθμίσεως απαιτεί την ερμηνεία της οδηγίας και στο μέτρο κυρίως που η μία από τις προτεινόμενες ερμηνείες φαίνεται να αντιβαίνει στη συνθήκη, ενώ άλλες ερμηνείες εμφανίζονται να συμβιβάζονται μ' αυτήν. Σε τέτοια περίπτωση, θεωρώ ότι επιβάλλεται να γίνει η επιλογή της ερμηνείας που είναι σύμφωνη προς τη συνθήκη.

Τελικά, προτείνω, το ερώτημα που σας έχει υποβάλει το Tribunal de grande instance των Βερσαλλιών να εννοηθεί ότι αφορά κατά πόσο η οδηγία 75/439/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, αν ενδεχομένως ερμηνευθεί υπό το φως των άρθρων 34 και 36 της συνθήκης, μπορεί να θεωρηθεί ότι καθιστά νόμιμη μια εθνική ρύθμιση η οποία έχει εκδοθεί κατ' εφαρμογή της, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να απαγορεύει τις εξαγωγές χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων με προορισμό άλλα κράτη μέλη.

III — Επειδή η γαλλική ρύθμιση, η οποία έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά στο γαλλικό δίκαιο της οδηγίας περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, αναφέρεται στο ερώτημα, θα αναλύσω το κοινοτικό κείμενο πριν εξετάσω τις εθνικές διατάξεις.

1. Όπως έχω αναφέρει, η οδηγία 75/439 έχει εκδοθεί βάσει των άρθρων 100 και 235 της συνθήκης.

α) Η διττή αυτή νομική βάση δικαιολογείται από τους στόχους της, που αναφέρονται ρητά στις αιτιολογικές σκέψεις της. Η πρώτη αιτιολογική σκέψη δικαιολογεί την αναφορά στο άρθρο 100 της συνθήκης: έχει καταστεί αναγκαία μια προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών στο θέμα της διαθέσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων λόγω της ανομοιότητάς τους, η οποία μπορεί να «δημιουργήσει άνισους όρους ανταγωνισμού και να έχει ως εκ τούτου άμεση επίπτωση στη λειτουργία της κοινής αγοράς». Η δεύτερη και η τρίτη αιτιολογική σκέψη εξηγούν την προσφυγή στο άρθρο 235: η οδηγία εντάσσεται επίσης στο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος για την εφαρμογή της οποίας δεν προβλέπονται από τη συνθήκη οι απαιτούμενες εξουσίες. Η τέταρτη αιτιολογική σκέψη ορίζει ότι «η επαναχρησιμοποίηση των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων δύναται να συμβάλλει στην πολιτική εφοδιασμού σε καύσιμα»· η οδηγία επομένως μπορεί να συμβάλλει στην εξοικονόμηση ενέργειας. Αναφέρω επίσης in extenso τμήμα της έβδομης αιτιολογικής σκέψης λόγω της σημασίας της στην προκείμενη δίκη: «ένα αποτελεσματικό και συνεπές σύστημα για την επεξεργασία των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων που να μην εμποδίζει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές ούτε να επηρεάζει τους όρους του ανταγωνισμού, θα πρέπει να εφαρμοσθεί για όλα τα προϊόντα αυτά, ...». Η παρά-

γραφος αυτή δεν περιορίζεται επομένως να προσδώσει στην οδηγία ευρύ πεδίο εφαρμογής ratione materiae· προβλέπει επίσης ότι οι κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας και περί κανονικών όρων του ανταγωνισμού εφαρμόζονται στα εν λόγω προϊόντα.

6) Ανάμεσα στις διατάξεις της οδηγίας, είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ των υποχρεώσεων που η πράξη αυτή επιβάλλει στα κράτη και των υποχρεώσεων που τα κράτη οφείλουν να επιβάλουν στις επιχειρήσεις.

Οι πρώτες περιέχουν υποχρεώσεις «προς ενέργεια» (άρθρα 2 και 3) και «προς παράλειψη» (άρθρο 4).

Τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την εξασφάλιση της αδιαλείπτου συλλογής και διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων (άρθρο 2). «Όσο είναι δυνατό, η διάθεση των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων να πραγματοποιείται με επαναχρησιμοποίηση», δηλαδή, εναλλακτικά ή σωρευτικά, με αναγέννηση ή καύση για άλλους σκοπούς εκτός από την καταστροφή (άρθρο 3).

Από το άρθρο 4 απαγορεύονται οι επιβλαβείς συνέπειες από την απόρριψη χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων στα διάφορα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος: το νερό, το έδαφος και τον αέρα.

Οι διατάξεις αυτές συμπληρώνονται από το άρθρο 5, διάταξη η οποία αποτελεί το επίκεντρο της προκειμένης δίκης και την οποία, για το λόγο αυτό, την αναφέρω ολόκληρη: «σε περίπτωση που οι στόχοι που καθορίζονται στα άρθρα 2, 3 και 4 δεν δύνανται να επιτευχθούν αλλιώς τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις να πραγματοποιήσουν τη συλλογή των προϊόντων που δίδονται σ' αυτές από τους κατόχους τους ή/και στη διάθεση αυτών κατά περίπτωση στη ζώνη που τους έχει παραχωρηθεί από τις αρμόδιες αρχές».

Η διάταξη αυτή συνδυάζεται με τα άρθρα 13 και 14 τα οποία προβλέπουν και ρυθμίζουν τη δυνατότητα των κρατών που εφαρμόζουν το άρθρο 5 να χορηγούν αποζημιώσεις στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συλλογής και διαθέσεως για τις παρασχεθείσες υπηρεσίες.

Οι επιχειρήσεις, οι οποίες κατέχουν, συλλέγουν ή διαθέτουν χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια υπέχουν επίσης ορισμένες υποχρεώσεις που προβλέπονται από την οδηγία (άρθρα 6 έως 12). Αναφέρω μόνο τις διατάξεις που έχουν αναφερθεί ειδικότερα στο πλαίσιο της παρούσας δίκης. Το άρθρο 6 προβλέπει ότι «... κάθε επιχείρηση που διαθέτει τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια πρέπει να λάβει σχετική άδεια». Το άρθρο 7 αφορά τους κατόχους οι οποίοι, αν δεν είναι σε θέση να συμμορφωθούν προς τα μέτρα που λαμβάνονται δυνάμει του άρθρου 4, οφείλουν να θέσουν τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια στη διάθεση της ή των επιχειρήσεων που προβλέπονται στο άρθρο 5.

2. Η εφαρμογή της οδηγίας στη Γαλλία είχε εξασφαλιστεί από το décret 79/981 της 21ης Νοεμβρίου 1979, περί ρυθμίσεως της ανακτήσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, το οποίο συμπληρώνεται από δύο υπουργικές αποφάσεις της ίδιας ημέρας, μιας σχετικής με τους όρους συλλογής των ορυκτελαίων και μιας άλλης περί των όρων διαθέσεώς τους.

α) Τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ρυθμίσεως «είναι τα ορυκτά ή συνθετικά ορυκτέλαια τα οποία, αφού χρησιμοποιηθούν είναι ακατάλληλα για τη χρήση για την οποία ήταν προορισμένα ως νέα ορυκτέλαια, μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν είτε ως πρώτη ύλη για ανακύκλωση ή για αναγέννηση, είτε ως βιομηχανικό καύσιμο των οποίων όμως η απόρριψη στο φυσικό περιβάλλον απαγορεύεται δυνάμει των διατάξεων του décret 77/254 της 8ης Μαρτίου 1977» [1]. Η γαλλική κυβέρνηση στις

1 — Άρθρο 1, παράγραφος 2, του décret.

παρατηρήσεις της διευκρίνισε ότι «το αντικείμενο της ρυθμίσεως περιλαμβάνει επομένως ταυτόχρονα αναγεννήσιμα λιπαντικά (έλαια μαύρα και έλαια ανοιχτόχρωμα) και μη αναγεννήσιμα λιπαντικά». Αντίθετα, κατά την προφορική συζήτηση, το Syndicat national σημείωσε ότι η παρούσα υπόθεση αφορά μόνο *μαύρα* χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια, αποκλείοντας όλους τους άλλους τύπους ορυκτελαίων, διότι η αδυναμία εξαγωγής θίγει μόνο αυτή την κατηγορία χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων. Το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να επιλύσει την έστω φαινομενική αυτή αντίθεση σχετικά με την ερμηνεία της εν λόγω εσωτερικής ρυθμίσεως. Αυτό δεν φαίνεται επίσης να είναι αναγκαίο: εφόσον το ερώτημα του Tribunal των Βερσαλλιών αφορά τις δυνατότητες εξαγωγής χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων σε άλλα κράτη μέλη, η απάντηση που θα προτείνω θα αφορά ipso facto όλα τα προϊόντα που καλύπτονται από το décret και για τα οποία οι εξαγωγές είναι αδύνατες.

6) Η γαλλική ρύθμιση έχει προβλέψει διάφορες διαδικασίες για τον έλεγχο της ασκήσεως των δραστηριοτήτων ανακτήσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων κατά τα διάφορα στάδια.

Οι κάτοχοι οι οποίοι «συσσωρεύουν χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια λόγω των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων» [1] οφείλουν να συλλέγουν και να εναποθηκεύουν τα ορυκτέλαιά τους υπό ικανοποιητικές συνθήκες, αποφεύγοντας κυρίως τις αναμείξεις με νερό και άλλα ελαιώδη απόβλητα [2]. Οι κάτοχοι «οφείλουν είτε να παραδίδουν τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαιά τους σε εξουσιοδοτημένους συλλέκτες σύμφωνα με το άρθρο 4 του décret, είτε να εξασφαλίζουν οι ίδιοι τη μεταφορά των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων τους προκειμένου να τα θέσουν απευθείας στη διάθεση ενός κατόχου άδειας διαθέσεως η οποία προβλέπεται στο άρθρο 8 του décret, είτε να εξασφαλίζουν οι ίδιοι τη διάθεση των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων που παράγουν» υπό τον όρο να είναι κάτοχοι της αναγκαίας για το σκοπό αυτό άδειας [3]. Ορισμένοι κάτοχοι, όπως οι εναγόμενοι στην κυρία δίκη, έχουν συμπήξει ομάδα οικονομικών συμφερόντων (Groupement d'intérêt économique) για να πραγματοποιούν την πώληση των ορυκτελαίων που κατέχουν υπό τις καλύτερες συνθήκες.

γ) Προκειμένου να εξασφαλιστεί η πλήρης συλλογή των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, το σύνολο του γαλλικού εδάφους έχει κατατμηθεί σε γεωγραφικές ζώνες οι οποίες γενικά αντιστοιχούν στα διαμερίσματα. Σε καθεμιά από τις ζώνες αυτές το υπουργείο περιβάλλοντος έχει ορίσει έναν εξουσιοδοτημένο συλλέκτη [4] κατόπιν διαγωνισμού [5] και μετά από γνωμοδότηση μιας διυπουργικής επιτροπής επί των αδειών [6]. Η άδεια αυτή χορηγείται αποκλειστικά για περίοδο τριών ετών μετά τη λήξη της οποίας διενεργείται νέος διαγωνισμός.

Μία ίδια επιχείρηση μπορεί να λάβει άδεια συλλογής για περισσότερα διαμερίσματα. Πολλές μικρές επιχειρήσεις μπορούν να συνενωθούν για να λάβουν από κοινού μια τέτοια άδεια. Η υπεργολαβία επιτρέπεται σε ποσοστό 30 % των δραστηριοτήτων της ζώνης.

Οι εξουσιοδοτημένοι συλλέκτες ευθύνονται για τη συλλογή όλων των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων που παράγονται εντός της ζώνης τους. Οφείλουν να τηρούν αυστηρά τη συγγραφή υποχρεώσεων και πρέπει εντός προθεσμίας δεκαπέντε ημερών να προβαίνουν στην απομάκρυνση οιασδήποτε παρτίδας ορυκτελαίων ανώτερης των 200 λίτρων. Τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια που συλλέγουν οφείλουν να τα παραδί-

1 — Décret, άρθρο 1, παράγραφος 3.

2 — Décret, άρθρο 2, παράγραφος 1.

3 — Décret, άρθρο 3.

4 — Décret, άρθρο 4.

5 — Υπουργική απόφαση περί των όρων συλλογής, άρθρο 2.

6 — Ίδια απόφαση, άρθρο 3.

δουν, σε τιμές που καθορίζονται στο πλαίσιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, σε κατόχους άδειας διαθέσεως σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 8 του décret [1].

δ) Η διάθεση των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων εξαρτάται επίσης από τη χορήγηση υπουργικής άδειας [2]. Η άδεια αυτή χορηγείται από τον υπουργό περιβάλλοντος για διάρκεια επτά ετών λαμβανομένης υπόψη της τεχνικής και οικονομικής δυνατότητας της επιχείρησης και μετά από γνωμοδότηση μιας διυπουργικής επιτροπής [3]. Ο κάτοχος άδειας οφείλει να συμμορφώνεται με τους όρους μιας συγγραφής υποχρεώσεων η οποία προβλέπει κυρίως την υποχρέωση αναλήψεως όλων των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων εντός των ορίων της δυνατότητας επεξεργασίας [4].

Η άδεια δεν προβλέπει την εδαφική αποκλειστικότητα αλλά η διοίκηση προβαίνει σε επιμερισμό μεταξύ των κατόχων άδειας διαθέσεως του όγκου που έχει συλλεγεί από τους εξουσιοδοτημένους συλλέκτες.

Στην ερώτηση αν οι κάτοχοι άδειας διαθέσεως μπορούν να χρησιμοποιούν τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια που λαμβάνουν, η γαλλική κυβέρνηση απάντησε ότι τα άρθρα 8 και 9 του décret και τα άρθρα 2 και 9 της υπουργικής αποφάσεως, περί των όρων διαθέσεως, τους επιβάλλουν την υποχρέωση να επεξεργάζονται τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια εντός των εγκαταστάσεών τους, διότι η άδεια αφορά κατά κύριο λόγο τις εγκαταστάσεις αυτές και φέρει επομένως εμπράγματο χαρακτήρα. Η μη επεξεργασία των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, με εξαίρεση την προσωρινή τεχνική αδυναμία, συνεπάγεται την ανάκληση της άδειας η οποία καθίσταται τότε χωρίς αντικείμενο.

1 — Άρθρο 6 του décret που συμπληρώνεται από την υπουργική απόφαση περί των όρων συλλογής.

2 — Décret, άρθρο 8.

3 — Υπουργική απόφαση περί των όρων διαθέσεως, άρθρο 5.

4 — Décret, άρθρο 9.

ε) Είναι βέβαιο ότι, ως επακόλουθο του συστήματος αυτού, οι εξαγωγές χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων από τη Γαλλία προς τα άλλα κράτη μέλη έχουν καταστεί αδύνατες.

Κατά τη συνεδρίαση έγινε γνωστό ότι η νομική αδυναμία αυτή πρόσφατα έχει επιδεινωθεί με τη διανομή σε όλους τους γαλλικούς τελωνειακούς σταθμούς μιας εγκυκλίου της 26ης Οκτωβρίου 1982, η οποία προέρχεται από το υπουργείο οικονομίας και προϋπολογισμού, που παραγγέλλει αυστηρούς ελέγχους στα τελωνεία για να απαγορευθεί οιαδήποτε εξαγωγή χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

Τέλος, σημειώθηκε επίσης κατά τη συνεδρίαση ότι η Επιτροπή είχε αποφασίσει να κινήσει τη διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά της Γαλλίας δυνάμει του άρθρου 169 της συνθήκης και δεν αποκλείεται η διαδικασία αυτή να επιταχυνθεί ύστερα από τη διανομή της εγκυκλίου.

IV — Βάσει των στοιχείων αυτών μπορώ τώρα να εξετάσω, σύμφωνα με το αίτημα του Tribunal των Βερσαλλιών, κατά πόσο η γαλλική ρύθμιση συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο και, κατά πρώτο λόγο, με την οδηγία περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

1. Για τη σωστή οριοθέτηση του αντικειμένου της διαφοράς, θεωρώ ότι επιβάλλονται καταρχάς ορισμένες παρατηρήσεις.

α) Σύμφωνα με τη διατύπωση του ερωτήματος που υποβάλλεται, το μόνο σημείο με το οποίο πρέπει να ασχοληθούμε είναι αν οι διατάξεις της γαλλικής ρυθμίσεως, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα, αν όχι ως σκοπό, την απαγόρευση εξαγωγών χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων προς άλλα κράτη μέλη, συμβιβάζονται ή αντιβαίνουν στο κοινοτικό δίκαιο. Η παραχώρηση από τη γαλλική ρύθμιση ζώνης προς τους εξου-

σιοδοτημένους συλλέκτες, σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας, δεν απειλείται *αφεαυτής* να θεωρηθεί αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο. Όπως η Επιτροπή είχε την ευκαιρία να δηλώσει στην απάντηση του Narjes, εξ ονόματος του οργάνου αυτού, στη γραπτή ερώτηση αριθ. 315/81 του Galland, δεν υπάρχει τέτοια αντίθεση. Με άλλα λόγια, δεν αμφισβητείται καθόλου το δικαίωμα των κρατών μελών να κάνουν χρήση του άρθρου 5 της οδηγίας. Τίθεται υπό εξέταση το ζήτημα μόνο της νομιμότητας των απαγορεύσεων εξαγωγής.

6) Το Syndicat national για να αντικρούσει το δικαίωμα του Groupement να επικαλείται την ύπαρξη προς ζημία του ενός μέτρου ισοδύναμου αποτελέσματος σε ποσοτικούς περιορισμούς, αναφέρεται στη νομολογία σας σύμφωνα με την οποία η επίκληση των μέτρων αυτών μπορεί να γίνει μόνο έναντι προϊόντων που κατασκευάζονται και τίθενται στο εμπόριο, *νόμιμα* στο κράτος μέλος καταγωγής [1].

Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η σχετική νομολογία έχει αναπτυχθεί κυρίως έναντι μέτρων που θίγουν τις εισαγωγές, το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Αφενός, το ζήτημα της νομιμότητας των δραστηριοτήτων του Groupement έναντι του γαλλικού δικαίου είναι προφανώς ζήτημα το οποίο υπόκειται στη μόνη αρμοδιότητα των γαλλικών δικαστηρίων. Αφετέρου, αν η απόψη αυτή είναι ακριβής καταρχάς, χρειάζεται εντούτοις μια διευκρίνιση σ' ένα σημείο: η υποχρέωση για νόμιμη κατασκευή και εμπορία έναντι των εσωτερικών εννόμων τάξεων δεν ισχύει έναντι εσωτερικών ρυθμίσεων αντίθετων στο κοινοτικό δίκαιο.

γ) Τέλος, σημειώνω από τώρα ότι, επειδή η γαλλική ρύθμιση απαγορεύει στην πραγματικότητα τις εξαγωγές, δεν μπορεί να κριθεί σύμφωνη προς το κοινοτικό δίκαιο παρά μόνο αν άλλοι λόγοι δικαιολογούν τη στεγανοποίηση των εσωτερικών αγορών η οποία αποτελεί συνέπεια της απαγορεύσεως αυτής. Άλλοι τέτοιοι λόγοι μπορεί να είναι η προστασία της δημόσιας υγείας που αναφέρεται στο άρθρο 36 της συνθήκης ή, καλύτερα, η προστασία του περιβάλλοντος ή η μέριμνα για την εξοικονόμηση ενέργειας, οι οποίες μπορούν να θεωρηθούν ότι μετριάζουν την αρχή της απαγορεύσεως του άρθρου 34, κατά τον ίδιο τρόπο που, μετά την απόφαση Dassonville [2], υπάρχουν μετριασμοί («rule of reason») στην ερμηνεία του άρθρου 30. Σύμφωνα όμως με τη νομολογία σας [3], επίκληση των πρόσθετων αυτών λόγων για ελαστικότητα δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο έναντι εγκύρων μέτρων χωρίς διάκριση για τα εισαγόμενα και για τα εγχώρια προϊόντα. Ο ίδιος περιορισμός δεν μπορεί παρά να ισχύει επίσης στην περίπτωση των εξαγωγών. Στη συγκεκριμένη περίπτωση βέβαια, η εθνική ρύθμιση έχει υπόψη της ειδικά μόνο τα γαλλικά χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια. Έχω επομένως αμφιβολίες αν οι λόγοι αυτοί μπορούν να ληφθούν υπόψη κατά τον τρόπο αυτό. Αλλά, εν πάση περιπτώσει, κατ' εφαρμογή της νομολογίας Tedeschi και Ratti, η εξέταση αυτή πρέπει να διενεργηθεί στο πλαίσιο που χαράσσει η οδηγία 75/439.

Στην οδηγία όμως δεν υπάρχει διάταξη που να δικαιολογεί *ρητά* την απαγόρευση των εξαγωγών. Η μόνη διάταξη της οποίας γίνεται επίκληση για το σκοπό αυτό είναι το άρθρο της 5 το οποίο έχει ήδη αναφερθεί. Προκειμένου μια εθνική κανονιστική ρύθμιση, η οποία έχει εκδοθεί κατ'

1 — Ιδίως, απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1979, Rewe, υπόθεση 120/78 γνωστή ως «Cassis de Dijon», Recueil σ. 664, σκέψη 14.

2 — Απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, Procureur du Roi κατά Dassonville, υπόθεση 8/74, Recueil σ. 837.

3 — Ιδίως, 17 Ιουνίου 1981, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, υπόθεση 113/80, Συλλογή σ. 1639, σκέψεις 10 και 11.

εφαρμογή του άρθρου 5 και απαγορεύει τις εξαγωγές, να μπορεί να κριθεί σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει στο άρθρο αυτό να δοθεί επομένως η ερμηνεία ότι δικαιολογεί παρόμοια απαγόρευση εξαγωγών.

2. Φαίνεται ότι η κοινή άποψη της γαλλικής και της ιταλικής κυβερνήσεως και του Syndicat national είναι πολύ ευρύτερη. Η άποψη συνίσταται στο ότι η προσφυγή στο άρθρο 5 έχει ως αναγκαία συνέπεια την αδυναμία εξαγωγής. Συγκεκριμένα, αν ένα κράτος μέλος αντιλαμβάνεται ότι αυτό είναι αναπόφευκτο για να επιτευχθούν οι στόχοι των άρθρων 2 έως 4, οφείλει νά οργανώσει σύστημα αποκλειστικής παραχωρήσεως το οποίο θα περιορίζει, ακόμη και θα καταργεί, την ελεύθερη κυκλοφορία χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

α) Για την υποστήριξη της γνώμης αυτής έχουν προβληθεί πολλών ειδών επιχειρήματα.

1. Εφιστάται έτσι η προσοχή στο γεγονός ότι η οδηγία βασίζεται στό άρθρο 235 της συνθήκης, στο οποίο γίνεται αναφορά όταν η συνθήκη δεν έχει προβλέψει τις απαιτούμενες εξουσίες για να καταστεί δυνατή μια ενέργεια της Κοινότητας η οποία έχει κριθεί αναγκαία. Από αυτό εξάγεται ότι, αν η οδηγία είχε ως μόνο στόχο να επιβεβαιώσει μια αρχή που ήδη περιέχεται στη συνθήκη και έχει απευθείας εφαρμογή (όπως η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων), θα ήταν περιττή η αναφορά στο άρθρο 235.

2. Η αποκλειστική παραχώρηση με απόλυτη χωρική προστασία, και επομένως απαγόρευση εξαγωγής, είναι το αναγκαίο αντιστάθμισμα για την υποχρέωση που επιβάλλεται στις ανάδοχες επιχειρήσεις να συλλέγουν και να διαθέτουν το σύνολο των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων σε τιμές που καθορίζονται από τη δημόσια αρχή.

Το Syndicat national τονίζει ότι, όπως είναι αναγκαίο οι εξουσιοδοτημένες επιχειρήσεις να συλλέγουν το σύνολο των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, η ίδια ανάγκη παρίσταται για όσους κατέχουν και διαθέτουν χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια. Θα είναι έτσι δυνατό οι συλλέκτες να αντισταθμίζουν τις μη προσοδοφόρες δραστηριότητες, που τους επιβάλλει η συγγραφή υποχρεώσεων, με επικερδείς δραστηριότητες που μόνες αποτελούν αντικείμενο εξαγωγών, δημιουργώντας έτσι στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και τεχνητά εμπορικά ρεύματα.

Επί πλέον, οι κάτοχοι ορυκτελαίων, οι οποίοι δεν μπορούν να τηρούν τα μέτρα που λαμβάνονται δυνάμει του άρθρου 4, έχουν τη δυνατότητα να είναι βέβαιοι ότι ένας συλλέκτης θα συλλέξει τα ορυκτέλαια τα οποία υποχρεούνται, δυνάμει του άρθρου 7, να τα θέσουν στη διάθεση μιας επιχείρησης που προβλέπεται στο άρθρο 5. Επομένως, μόνο ένα διοικητικό σύστημα παροχής άδειας σε συλλέκτες που να περιλαμβάνει την υποχρέωση ολικής συλλογής εγγυάται τη συλλογή όλων των ορυκτελαίων. Με άλλα λόγια, η εφαρμογή του άρθρου 5 που να συνοδεύεται με απαγόρευση των εξαγωγών είναι αναγκαία για να καταστεί δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 7, η οποία με τη σειρά της είναι απαραίτητη για να επιτευχθεί ο στόχος του άρθρου 4.

Τέλος, η συλλογή του συνόλου των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων είναι αναγκαία για τους κατόχους άδειας διαθέσεως, ιδιαίτερα άδειας αναγεννήσεως, προκειμένου να έχουν στη διάθεσή τους επαρκείς ποσότητες ορυκτελαίων προς αναγέννηση για να εξασφαλίζεται η αποδοτικότητα των εγκαταστάσεών τους. Μόνο η ολική συλλογή επιτρέπει επομένως στους κατόχους άδειας αναγεννήσεως να φέρουν σε πέρας την αποστολή που τους έχουν αναθέσει οι δημόσιες αρχές, αποστολή η οποία συμβάλλει τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος όσο και στην εξοικονόμηση ενέργειας, όπως σημείωνει ειδικά το Syndicat national.

3. Η άποψη, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 5 μπορεί να ερμηνευθεί ότι απο-

κλείει τις εξαγωγές, επιβεβαιώνεται από το σύστημα της οδηγίας το οποίο αποδεικνύει ότι η ανάγκη να μην παρεμποδίζεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο είναι δευτερεύων στόχος σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και την εξοικονόμηση ενέργειας. Ο τελευταίος αυτός στόχος είναι ακόμη σημαντικότερος καθόσον, ο Narjes, εξ ονόματος της Επιτροπής, στην απάντησή του στη γραπτή ερώτηση αριθ. 452/81 περί της ανακτήσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, αναγνώρισε τη σημασία των ορυκτελαίων αυτών «σε σχέση με την κρίσιμη κατάσταση της Κοινότητας στο θέμα της ενέργειας και των πρώτων υλών».

Ενώ η προστασία του περιβάλλοντος αναφέρεται στη δεύτερη και στην τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας και η πολιτική εφοδιασμού σε καύσιμα στην τέταρτη, η ελεύθερη κυκλοφορία των ορυκτελαίων δεν μνημονεύεται παρά στην έβδομη. Ο τελευταίος αυτός στόχος, αφετέρου, δεν ενεργοποιείται σε κανένα από τα άρθρα της οδηγίας, σε αντίθεση με τους άλλους.

6) Σημειώνω από τώρα ότι καθένα από τα επιχειρήματα αυτά νομίζω ότι μπορεί να ανατραπεί.

1. Σχετικά με την αναφορά στο άρθρο 235 της συνθήκης, θεωρώ ότι αυτή εξηγείται σαφώς από τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας. Η εντελώς απλή δικαιολογία είναι ότι για την πραγματοποίηση των στόχων της Κοινότητας μια κοινοτική πολιτική του περιβάλλοντος κρίθηκε αναγκαία μόνο μετά από την υπογραφή της συνθήκης το 1957, η οποία επομένως δεν περιείχε ειδικές διατάξεις επί του θέματος.

2. Σχετικά με την ανάγκη ολικής συλλογής, δεν υπάρχει αντίρρηση ότι συνιστά υποχρέωση δημόσιας υπηρεσίας την οποία νομίμως τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν στους κάτοχους άδειας συλλογής και αναγεννήσεως στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 5. Αλλά νομίζω ότι η ίδια η οδηγία προβλέπει ένα μέσο να αντισταθμίζεται η υποχρέωση αυτή χωρίς να παρεμποδίζονται οι εξαγωγές. Συγκεκριμένα το άρθρο 13 ορίζει ότι, «σε αντιστάθμιση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλονται από τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή του άρθρου 5, μπορούν να χορηγηθούν αποζημιώσεις στις επιχειρήσεις συλλογής ή/και διαθέσεως για τις παρασχεθείσες υπηρεσίες». Το άρθρο 13 εξαρτά τη χορήγηση των αποζημιώσεων αυτών από την τήρηση διαφόρων όρων προκειμένου οι αποζημιώσεις να μη δημιουργήσουν σημαντικές στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και τεχνητά εμπορικά ρεύματα. Το άρθρο 14 ορίζει συγκεκριμένα ότι η χρηματοδότηση των αποζημιώσεων αυτών «πρέπει να είναι σύμφωνη με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει"». Θεωρώ ότι οι προφυλάξεις αυτές ανταποκρίνονται στις αντιρρήσεις που προβάλλονται ειδικά από το Syndicat national.

3. Τέλος, για πολλούς λόγους, στην οδηγία δεν μπορεί να δοθεί η ερμηνεία ότι επιτρέπει να θυσιάζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων χάριν της προστασίας της φύσεως και της εξοικονομήσεως ενέργειας, όσο αξιέπαινες και αν είναι οι φροντίδες γι' αυτές τις τελευταίες.

Θεωρώ ότι η εξήγηση αυτή είναι καταρχάς αντίθετη προς το γράμμα της διατάξεως του άρθρου 5. Αφενός μεν, είναι βέβαιο ότι η δυνατότητα που παρέχει το άρθρο αυτό είναι ανώδυνη λύση για τα κράτη μέλη, όπως αποδεικνύεται από τις πρώτες λέξεις του άρθρου («σε περίπτωση που οι στόχοι ... δεν δύνανται να επιτευχθούν αλλιώς») και ερμηνεύεται, επομένως, συσταλτικώς. Αφετέρου δε, αν έστω το κείμενο αυτό επιτρέπει παραχώρηση ανά ζώνη και ακόμη,

ενδεχομένως, αποκλειστική παραχώρηση ανά ζώνη («επιχειρήσεις ..., κατά περίπτωση στη ζώνη που τους έχει παραχωρηθεί»), εντούτοις, η διατύπωσή του δεν επιτρέπει τη σκέψη ότι νομιμοποιεί σύστημα αποκλειστικής παραχωρήσεως ανά ζώνη που να συνοδεύεται από απόλυτη χωρική προστασία, όπως το γαλλικό σύστημα. Επομένως, η διαφορά ανάμεσα στη σχετική αποκλειστική παραχώρηση και στην απόλυτη αποκλειστική παραχώρηση συνίσταται στο ότι, στην πρώτη περίπτωση, ο αποκλειστικός ανάδοχος δεν μπορεί να απαγορεύσει την πώληση εμπορευμάτων σε άλλο αποκλειστικό ανάδοχο που βρίσκεται εκτός της ζώνης του, ενώ, στη δεύτερη περίπτωση, η στεγανοποίηση των ζωνών είναι πλήρης.

Θεωρώ επίσης ότι η ερμηνεία αυτή συμβιβάζεται δύσκολα με τη φύση της οδηγίας, η οποία είναι οδηγία εναρμονίσεως, που βασίζεται στο άρθρο 100 της συνθήκης. Στόχος της οδηγίας είναι η προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των οποίων η ανομοιότητα μπορεί, υπενθυμίζω, «να δημιουργήσει άνισους όρους ανταγωνισμού και να έχει ως εκ τούτου άμεση επίπτωση στη λειτουργία της κοινής αγοράς» (πρώτη αιτιολογική σκέψη). Συνεπώς, εθνική νομοθεσία η οποία καθιστά τις εξαγωγές αδύνατες και εμποδίζει έτσι να γίνεται λόγος για *κοινή αγορά* στον εξεταζόμενο τομέα, τη θεωρώ απευθείας αντίθετη προς το στόχο της οδηγίας, ο οποίος εξαγγέλλεται στην πρώτη της αιτιολογική σκέψη.

Τέλος, αν η προτεινόμενη ερμηνεία γίνει δεκτή, θα έχει ως συνέπεια, πιστεύω, την ακυρότητα του άρθρου 5 της οδηγίας λόγω παραβάσεως του άρθρου 34 της συνθήκης του οποίου οι διατάξεις, κατά τη γνώμη μου, δεν έχουν διαφύγει καθόλου από τους συντάκτες της οδηγίας. Ως προς το σημείο αυτό υπενθυμίζω ότι οι όροι της έβδομης αιτιολογικής σκέψης είναι επιτακτικοί: «σύστημα ..., που να μην εμποδίζει τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές». Τέλος, το ότι ο όρος περί ελεύθερης κυκλοφορίας περιλαμβάνεται μόνο στην έβδομη αιτιολογική σκέψη δεν σημαίνει ότι ο στόχος αυτός είναι δευτερεύων. Με την παραπομπή αυτή, οι συντάκτες της οδηγίας επιδίωξαν αντίθετα, πιστεύω, *καθεμιά* από τις διατάξεις της οδηγίας να ερμηνεύεται κατά τρόπο που η εφαρμογή της να μην μπορεί να παρεμποδίζει το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Άλλωστε, δεν είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι ο όρος αυτός ελλείπει από τον ίδιο τον κορμό της οδηγίας. Όπως έχω ήδη αναφέρει, το άρθρο 13, δεύτερη παράγραφος της οδηγίας ορίζει ότι οι αποζημιώσεις που ενδεχομένως χορηγούνται στις επιχειρήσεις που υπέχουν υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 5 «δεν πρέπει να δημιουργούν ... τεχνητές διακινήσεις ανταλλαγής των προϊόντων». Τον *τεχνητό* χαρακτήρα των ανταλλαγών θεωρώ ως το μόνο περιορισμό που πραγματικά θέτει η οδηγία στην αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

Κατά συνέπεια, και αν ακόμη ένα κράτος μέλος το κρίνει αναγκαίο για την επίτευξη των στόχων των άρθρων 2 έως 4, δεν μπορεί να εφαρμόσει το άρθρο 5 κατά τρόπο ασυμβίβαστο προς την ελεύθερη κυκλοφορία των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων. Στο σύστημα της οδηγίας κανένας λόγος δεν μπορεί να δικαιολογήσει να θυσιάζεται η ελεύθερη κυκλοφορία χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος ή εξοικονομήσεως ενέργειας. Η επίτευξη όλων των στόχων αυτών πρέπει να γίνεται από κοινού. Στο άρθρο 5 δεν μπορεί να δοθεί η ερμηνεία ότι παρέχει στα κράτη μέλη την εξουσία να κρίνουν μόνα τους το τι οφείλουν να πράξουν για να προστατεύσουν το περιβάλλον και να εξοικονομήσουν ενέρ-

γεια επί κοινοτικού επιπέδου, ενόσω με την οδηγία υφίσταται εναρμονισμένο σύστημα. Οι μόνοι όροι εφαρμογής που τα κράτη μέλη μπορούν να επιλέξουν για την τήρηση των στόχων της οδηγίας έχουν καθοριστεί από την ίδια την οδηγία. Τα κράτη μπορούν να δράσουν μόνο στο πλαίσιο της οδηγίας αν επιθυμούν να συμμορφώνονται με το κοινοτικό δίκαιο. Το έργο αυτό διευκολύνεται από την ελευθερία ενέργειας που διαθέτουν τα κράτη μέλη ως προς την επιλογή των μέσων για την επίτευξη των αποτελεσμάτων που ορίζει η οδηγία.

γ) Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει παράσχει η Επιτροπή και δεν έχουν αμφισβητηθεί από το Syndicat national, η ύπαρξη νομοθεσιών άλλων κρατών μελών, που έχουν θεσπιστεί κατ' εφαρμογή της οδηγίας και είναι σύμφωνες με αυτή, οι οποίες δεν έχουν ως στόχο ή ως αποτέλεσμα να παρεμποδίζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο, επιβεβαιώνει ότι είναι δυνατό να προστατεύεται το περιβάλλον και να εξοικονομείται ενέργεια χωρίς να απαγορεύονται οι εξαγωγές χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων. Μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών που έχουν θεσπιστεί ειδικά κατ' εφαρμογή της οδηγίας [1], αναφέρεται η λουξεμβουργιανή και η ολλανδική ρύθμιση. Κατά το règlement grand-ducal της 26ης Ιουνίου 1980, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, η δραστηριότητα ενός ή περισσοτέρων κατόχων άδειας συλλογής στο ίδιο καθορισμένο έδαφος δεν συνιστά λόγο αρνήσεως παροχής άδειας. Οιοσδήποτε κάτοχος άδειας μπορεί, κατόπιν αιτήσεώς του, να αποκτήσει την ιδιότητα εγκεκριμένου εξαγωγέα. Κατ' εφαρμογή του ολλανδικού νόμου της 11ης Φεβρουαρίου 1976, σχετικού με τα χημικά απόβλητα και τα χρησιμοποιημένα ορυκτέλαια [2], επιτρέπεται η εξαγωγή χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

3. Απομένει να εξετάσω αν το συμπέρασμα στο οποίο έχω καταλήξει προσωρινά πρέπει να επανακριθεί βάσει του άρθρου 90 της συνθήκης.

α) Κατά το Syndicat national και κατά τη γαλλική κυβέρνηση, η απαγόρευση εξαγωγών είναι συνέπεια των αποκλειστικών και ειδικών δικαιωμάτων, υπό την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 1, τα οποία χορηγούνται στις γαλλικές επιχειρήσεις που έχουν εξουσιοδοτηθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 5. Εφόσον η Επιτροπή, στην απάντηση που έδωσε εξ ονόματός της ο Narjes στη γραπτή ερώτηση του Galland που έχει ήδη αναφερθεί, έχει κρίνει ότι η παραχώρηση των δικαιωμάτων αυτών είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο, σύμφωνη επίσης πρέπει να είναι η απαγόρευση των εξαγωγών.

Το Syndicat national κρίνει επιπλέον ότι οι εξουσιοδοτημένες επιχειρήσεις συλλογής και διαθέσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων μπορούν να χαρακτηρισθούν επίσης ως επιχειρήσεις επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος, οι οποίες για το λόγο αυτό, δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 2, δεν υπόκεινται στους κανόνες της συνθήκης εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Οι απαγορεύσεις εξαγωγών είναι πράγματι απαραίτητες προκειμένου οι επιχειρήσεις αυτές να μπορέσουν να εκπληρώσουν την αποστολή που τους έχει ανατεθεί και εφόσον η ανάπτυξη των συναλλαγών δεν επηρεάζεται σε βαθμό ο οποίος να αντίκειται στο συμφέρον της Κοινότητας.

6) Στη συγκεκριμένη περίπτωση, κατά τη γνώμη μου, παρέλκει η προσφυγή στό άρθρο 90.

1 — Και ακόμη μη λαμβάνοντας υπόψη την περίπτωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η οποία αμφισβητείται από το Syndicat national λόγω των επιχορηγήσεων προς τους κατόχους άδειας διαθέσεως, οι οποίες, κατ' αυτό, καταλήγουν σε στρέβλωση του ανταγωνισμού, ζήτημα του οποίου η λύση δεν εναπόκειται σε μας στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας.

2 — Wet houdende regels inzake chemische afvalstoffen en afgewerkte olie.

1. Καταρχάς η απάντηση στη γραπτή ερώτηση του Galland δεν θεωρείται αποφασιστική. Στην απάντηση αυτή, η Επιτροπή έκρινε ότι το άρθρο 4 του décret της 21ης Νοεμβρίου 1979, που είναι μία από τις διατάξεις της πράξεως αυτής που έχει ως συνέπεια την απαγόρευση των εξαγωγών, συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο στο μέτρο που «η εν λόγω άδεια μπορεί να θεωρηθεί ως η παροχή αποκλειστικού δικαιώματος υπό την έννοια του άρθρου 90 της συνθήκης ΕΟΚ, παροχή η οποία από μόνη της δεν είναι ασυμβίβαστη προς τις διατάξεις της συνθήκης και ιδίως προς τις διατάξεις που αφορούν τους κανόνες περί ανταγωνισμού». Η Επιτροπή δήλωσε επίσης ότι «η κανονιστική αυτή ρύθμιση δεν έρχεται σε αντίθεση προς την οδηγία 75/439/ΕΟΚ και ιδίως με το άρθρο της 5».

Από τη διατύπωση της απαντήσεως αυτής διαπιστώνεται επομένως ότι δεν αποφαίνεται ρητά επί του ζητήματος των εξαγωγών. Το περιεχόμενο μιας απαντήσεως σε γραπτή ερώτηση μέλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εξαρτάται προφανώς από τη διατύπωση της ερωτήσεως. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η ερώτηση που υποβλήθηκε, αφορούσε κατά πόσο η γαλλική ρύθμιση συμβιβάζεται με το κοινοτικό *δίκαιο του ανταγωνισμού*. Η ερώτηση επομένως τοποθετείται στο επίπεδο αυτό, όπως φαίνεται από τους όρους που χρησιμοποιούνται.

Για τους λόγους όμως που έχουν ήδη αναφερθεί η απάντηση, στο μέτρο που δηλώνει με γενικό τρόπο ότι το άρθρο 4 του décret είναι σύμφωνο προς το άρθρο 5 της οδηγίας και προς τις διατάξεις της συνθήκης, συμπεριλαμβανομένου επομένως του άρθρου 34 της συνθήκης, μου φαίνεται ανακριβής. Περιττεύει να σημειωθεί, ως προς το σημείο αυτό, ότι η νομική αξία μιας απαντήσεως σε γραπτή ερώτηση μέλους του Κοινοβουλίου δεν είναι η ίδια με την αξία ενός κειμένου θετικού δικαίου, ακόμη μικρότερη από την αξία μιας αποφάσεως του Δικαστηρίου, η οποία αποτελεί δεδικασμένο. Μια τέτοια απάντηση δεν στερείται βεβαίως αξίας ως προς την ερμηνεία ενός κειμένου, αλλά η ερμηνεία αυτή δίδεται, ρητά ή σιωπηρά, υπό την επιφύλαξη της κυριαρχικής κρίσεως του Δικαστηρίου. Ως προς το σημείο αυτό παρατηρείται η μερική χρήση της υποθετικής εγκλίσεως.

2. Έπειτα, το άρθρο 90, παράγραφος 1 μπορεί να νομιμοποιεί ενδεχόμενη παράβαση του άρθρου 34; Η διατύπωση του άρθρου αρκεί για να δοθεί αρνητική απάντηση: «τα κράτη μέλη δεν θεσπίζουν ούτε διατηρούν μέτρα αντίθετα προς τους κανόνες της παρούσας συνθήκης, ιδίως προς εκείνους των άρθρων 7 και 85 μέχρι και 95, ως προς ... τις επιχειρήσεις στις οποίες χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα».

3. Το ίδιο συμβαίνει με την παράγραφο 2.

Βεβαίως, θεωρώ πιθανό, βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου [1], οι γαλλικές εξουσιοδοτημένες επιχειρήσεις συλλογής και διαθέσεως χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων να χαρακτηρισθούν επιχειρήσεις «επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος» υπό την έννοια του άρθρου 90, παράγραφος 2.

Δεν νομίζω όμως ότι οι απαγορεύσεις εξαγωγής είναι απαραίτητες για να μπορούν οι επιχειρήσεις αυτές να εκπληρώνουν τις αποστολές πλήρους συλλογής και διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων χωρίς να διακινδυνεύουν την αποδοτικότητά τους. Όπως είδαμε, προβλέποντας τη δυνατότητα επιχορηγήσεων, οι οποίες δεν πρέπει να δημιουργούν τεχνητές διακινήσεις ανταλλαγής στις επιχειρήσεις συλλογής και διαθέσεως σε αντιστάθμιση των υποχρεώσεων που τους επιβάλλονται από τα κράτη μέλη κατ' εφαρμογή του άρθρου 5, η ίδια η οδηγία δίνει στο ζήτημα αυτό απάντηση η οποία προστατεύει την ελευθερία του ενδοκοινοτικού εμπορίου χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων.

1 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1974, BRT και λοιποί κατά SABAM και λοιπών, υπόθεση 127/73, Recueil σ. 318, σκέψεις 19 έως 21, και απόφαση της 14ης Ιουλίου 1981, Züchner κατά Bayerische Vereinsbank, Recueil σ. 2030, σκέψη 7.

Για το σύνολο των λόγων αυτών, σε απάντηση στο ερώτημα που σας έχει υποβάλει το Tribunal de grande instance των Βερσαλλιών, προτείνω να κρίνετε ότι:

Η οδηγία 75/439/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων, δεν μπορεί να νοηθεί ότι νομιμοποιεί μια εθνική ρύθμιση που έχει εκδοθεί για την εφαρμογή της, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση των εξαγωγών χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων με προορισμό άλλα κράτη μέλη.